

– Söderport 150 år –

Historiskt underlag
PowerPoint och talmanus

Denna presentation är framtagen i samband med Söderports 150-årsjubileum. Till presentationen finns utförliga talmanus kopplade till varje sida. Både presentation och talmanus finns att ladda ner på skolans hemsida.

Presentationen är omfattande och indelad i tre delar. Vi rekommenderar att presentera den vid olika tillfällen, eller med inslag av pauser.

Målgrupp

Presentationens form och språk passar främst:

- skolpersonal
- elever i årskurs 9 och gymnasiet
- samarbetspartners och besökare
- allmänheten

Del 1 – ”Från latinskolor till läroverk”

Årtal: ca 1500–1875

Beskrivning:

Den första delen följer skolans rötter – från de tidiga latinskolorna i Vä och Åhus via Christian IV:s grundande av Kristianstad 1614, den danska och svenska tiden, 1700-talets rektorer, undervisning, disciplin, elevliv, de ekonomiska förutsättningarna och 1800-talets modernisering.

Den här delen avslutas med skapandet av Hertig Carls skola (1835), 1860-talets reformer och den historiska övergången till **det nya läroverket som invigs 1875** – det som blir Söderportgymnasiets födelsepunkt.

Del 2 – ”Söderport växer fram – tradition, kultur och förändring”

Årtal: 1875–1968

Beskrivning:

I presentationens andra del följer vi Söderports utveckling från invigningen 1875 till mitten av 1900-talet: skolan som klassisk kunskapsinstitution, Nils Ehrenbergs betydelse, lärarkollegiets guldera, musikdirektör Kemner, flickornas entré, elevlivet, föreningskulturen (Athenaeum), den dramatiska branden 1959, och skolans kraftiga expansion under 1900-talet.

Delen avslutas med en syntes över hur läroverket gradvis utvecklas till det moderna **Söderportgymnasiet**.

Del 3 – Från läroverk till dagens Söderportgymnasium

Årtal: 1968–2025

Beskrivning:

Den tredje delen följer Söderport genom den moderna skolans framväxt, från 1968 års stora reformer och realskolans avveckling till dagens gymnasiestruktur. Här förändras det traditionella läroverket till en bredare och mer inkluderande gymnasieskola med nya program, nytt pedagogiskt innehåll och ett växande elevunderlag.

Under 1980-, 90- och 2000-talen utvecklas profildelar som Europaklassen, SP–NV och International Baccalaureate. Skolan moderniseras, certifieras som FN-skola 2007 och bygger vidare på värdeorden **Hjärna – Hjärta – Hälsa**.

Del 3 knyter samman den långa traditionen med dagens Söderportgymnasium — en öppen och framtidsinriktad skola på väg mot sitt 150-årsjubileum.

Sammanställt av:

Anette Adamsson
Rektor, Söderportgymnasiet
Kristianstad, 2025

Historiska källor:

Kristianstads högre allmänna läroverk 1900-1965. (1968). Stockholm

Högre allmänna läroverket i Kristianstad: återinvigning fredagen den 21 september 1962. (1962). Kristianstad: Läroverket

Söderportskolan 125 år: från elementarläroverk till gymnasieskola 2000. (2000). Kristianstad: Söderportskolan

Hjelmstedt, Anna & Nilsson, Annika (red.) (1986). *Skolan vid Söderport: minnesbilder av Högre allmänna läroverket i Kristianstad.* Kristianstad: Söderportskolan

Förteckning över PowerPoint-sidor

Sida 1

Om presentationen

Sida 2

Del 1 - "Från latinskolor till läroverk"

Sida 3

Del 2 – "Söderport växer fram – tradition, kultur och förändring"

Sida 4

"Från läroverk till dagens Söderportgymnasium"

Sida 5

Sammanställt av, källor

Sida 6

START - Söderport 150 år, 1875-2025

Sida 7

Inledning

Sida 8

Namnbyten: varför vi säger "Söderport"

Sida 9

Del 1 – "Från latinskolor till läroverk" Årtal: ca 1500–1875

Sida 10

Före 1600: Skolorna i Vä och Åhus

Sida 11

1614: Kristianstads grundande & den nya skolan

Sida 12

Den danska tiden (1614–1658)

Sida 13

Övergången till svenskt styre & försvenskningen (1658–1700)

Sida 14

1700-talet: Rektorer, trädgårdar och långsam förändring

Sida 15

Läroämnena (1600–1800)

Sida 16

Arbetsförhållanden & skolmiljö

Sida 17

Disciplin och ordning

Sida 18

Lärjungar och elevernas bakgrund

Sida 19

Ekonomi, stipendier & försörjning

Sida 20

Rektor Per Johan Böklin (1820–1850-tal)

Sida 21

Bygget av Hertig Carls skola (1835)

Sida 22

Böklins pedagogiska idéer och reformer

Sida 23

Elevlivet: berättelsen om Laurin

Sida 24

Omorganisation och väg mot modern skola (1840–1860)

Sida 25

Disciplinen mjuknar (1850–1900)

Sida 26

Samuel Gustaf Cavallin – en humanist i klassrummen (1860-tal)

Sida 27

Elevlivet på 1860-talet

Sida 28

Den första studentexamen i Kristianstad (1864)

Sida 29

Del 2 – ”Söderport växer fram – tradition, kultur och förändring”, Årtal: 1875–1968

Sida 30

Ny skolbyggnad 1875 – Söderports direkta födelsepunkt

Sida 31

Bild. Tidig bild på Högre Allmänna Läroverket i Kristianstad

Sida 32

Bild. Aula/Bönsal (personalrum vån 2 och konferensrum vån 3 idag, 2025)

Sida 33

Bild. Tidigt fotografi på Högre Allmänna Läroverket i Kristianstad

Sida 34

1878–1917: ”En klassicitetens högborg”

Sida 35

Nils Ehrenberg – läroverkets legend

Sida 36

Kollegiet kring sekelskiftet 1900 – ”de lärda männens tid”

Sida 37

Musikdirektör Kemner och elevlivet kring 1900

Sida 38

”En ny tid bryter in” – Rektor Bengt Jison Bergqvist (ca 1900–1905)

Sida 39

Glasfönstren i stora trapphallen (1905)

Sida 40

Nils Waldemar Ekedahl, Rektor 1904–1917

Sida 41

Flickornas entré – En skola förändras (1890–1928)

Sida 42

Branden 1959 – slutet på en epok

Sida 43-46

Bilder från branden

Sida 47

Film från branden

Sida 48

Athenaeum – Skolans litterära hjärta (1860–1920)

Sida 49

Athenaeums guldålder och stora fest 1900

Sida 50

Det sista halvseklet (1875–1925) – En skola i förändring

Sida 51

Explosionen i elevantal – 1917–1967

Sida 52

”Från klassicism till modernitet” – Kollegiet 1900–1960

Sida 53

Avslutande syntes – Skolans resa 1860–1968

Sida 54

Del 3 – Från läroverk till dagens Söderportgymnasium
Årtal: 1968–2025

Sida 55

Ny gymnasieskola 1968

Sida 56

1966–1970

Sida 57

1990-talet

Sida 58

Profileringar (1995–1997)

Sida 59

År 2000 – Ny gymnasieskola

Sida 60

2000–2025

Sida 61

Söderport idag

Sida 62

Söderport imorgon

Sida 63

Avslutning ”150 år av människor, berättelser och bildning”

★ Sida 6 – Start sida i presentationen

Söderport 150 år, 1875-2025

★ Sida 7 – Inledning

”Det finns skolor, och så finns det platser som bär en själ. Söderport är en sådan plats.

En skola där 150 års historia möter framtidens drömmar.

En plats som har format generationer av Kristianstadsbor – och fortfarande gör det.”

★ Sida 8 – ”Namnbyten: varför vi säger ”Söderport”

PowerPoint-text

- Skolan är bildad från **Kristianstads högre allmänna läroverk**.
- 1966 kommunaliserades skolan. 1968 bytte skolan namn till **Söderportskolan** från Högre Allmänna Läroverket i Kristianstad. Namnet Söderport eftersom skolan är belägen på den platsen där Södra stadsporten tidigare låg.
- 1968 var **Österänggymnasiet** färdigt och Naturvetenskapliga och Tekniska linjen flyttades dit. Elevantalet vid skolan minskade då till ca hälften.
- 2002 ändrades namnet till **Söderportgymnasiet**.

Talmanus

Genom skolans historia har verksamheten burit många olika namn: trivialskola, lärdomsskola, Hertig Carls skola, Högre Allmänna Läroverket, Söderportskolan och Söderportgymnasiet.

Det kan lätt bli förvirrande.

Men när vi nu firar 150 år är det inte en specifik verksamhet som har jubileum – utan själva skolbyggnaden, den som invigdes år 1875.

Alla de verksamheter som funnits här – olika läroverk, realskolor, gymnasieformer – bildar tillsammans **en gemensam skolhistoria i denna byggnad.**

Därför använder vi namnet Söderport som ett samlande begrepp.

Det binder samman:

- husets historia
- skolans traditioner
- och de generationer av elever som passerat porten.

”Söderport” blir alltså inte bara ett namn – utan en berättelse om kontinuitet, identitet och platsen där allt detta har skett.

★ Sida 9 – Del 1 – ”Från latinskolor till läroverk”

Årtal: ca 1500–1875

★ Sida 10 – Före 1600: Skolorna i Vä och Åhus

PowerPoint-text

Skolorna före Kristianstad – Vä & Åhus

- Små latinskolor från 1500-talet
- Kyrklig styrning, mycket enkla förhållanden
- Låga lärarlöner och fattiga elever
- Två lärare: skolmästare & ”hörers”
- Gav grunden till senare skoltradition i Kristianstad

Talmanus

Innan Kristianstad ens fanns som stad låg områdets utbildning i Vä och Åhus.

Där fanns två små latinskolor redan på 1500-talet. Det var inga stora institutioner utan enkla skolor med bara två lärare – en skolmästare och en slags lärarassistent som kallades ”hörers”.

Lärarlönerna var så låga att flera av dem levde i ren fattigdom, och elevernas villkor beskrevs som ”eländiga”. Men här – i dessa små, trånga rum – lades den första grunden till den långa lärdomstradition som så småningom skulle leda fram till Söderportgymnasiet.

★ Sida 11 – 1614: Kristianstads grundande & den nya skolan

PowerPoint-text

1614 – Kristianstad och den första stadsskolan

- Christian IV grundar Kristianstad som idealstad
- Beslutar att en ny skola ska byggas
- Skolan ersätter Åhus och Vä
- Första rektorn heter Håkan
- Skolan byggs nära Heliga Trefaldighetskyrkan

Talmanus

När Christian IV grundade Kristianstad 1614 ville han skapa en modern idealstad.

Men han ville också något mer: att ungdomarna skulle få utbildning och bildning. Kungen lovade att om borgarna flyttade in i den nya staden skulle han bygga en skola åt dem – ”så att ungdomen kunde förbättras i borgerliga konster”, som han uttryckte det.

Den nya skolan ersatte skolorna i Åhus och Vä, och den första rektorn, Håkan, hämtades från Åhus. Skolan placerades nära Heliga Trefaldighetskyrkan och blev snabbt en central institution i den nya staden.

Det här är startpunkten för det som över 250 år senare ska bli Söderportgymnasiet.

★ Sida 12 – Den danska tiden (1614–1658)

PowerPoint-text

Den danska skolperioden 1614–1658

- Tuffa förhållanden: pest, krig, fattigdom
- Elever och lärare drabbas hårt av belägringar
- Skolan växer trots allt – ca 60 elever
- Flera unga rektorer och mycket låga löner
- Staden och kyrkan diskuterar ansvar & finansiering

Talmanus

Skolans första decennier under dansk tid var tuffa.

Redan 1619–20 slog en svår pest till och både elever och lärare dog. Under 1600-talets belägringar led skolan av brand, fattigdom och brist på bränsle.

Trots det är det fascinerande att se hur skolan ändå växte. Runt 1650 hade den ungefär 60 elever – en imponerande siffra för sin tid. Rektorerna var ofta unga, ibland så unga som 21 år.

Ekonomi var ständigt ett problem. Staden och kyrkan tvistade om vem som skulle finansiera vad – lärarnas löner, böcker, ved till skolan och de fattigaste elevernas kläder.

Det är en tid av kamp – men också överlevnad.

★ Sida 13 – Övergången till svenskt styre & försvenskningen (1658–1700)

PowerPoint-text

1658–1700: Försvenskningen och nya skolregler

- Skolan blir ett verktyg i "försvenskningen"
- Svenska språket får större betydelse
- Nya rektorer och läroplaner styrda från Lund
- Konflikter mellan stad, kyrka och stat
- Skolan rekonstrueras efter krigsåren 1676–79

Talmanus

När Skåne blev svenskt 1658 förändrades skolans roll radikalt.

Den blev ett viktigt redskap i statens ambition att "försvenska" landskapet. Nya svenska skolregler infördes, och i visitationerna kan man läsa att lärarna skulle lägga större vikt vid svenskt språk och svenska kyrkans traditioner.

Kriget 1676–79 slog hårt; skolan led stora förluster och lärarna levde under mycket svåra villkor. Men efter kriget började en omställning. Svenska rektorer, ofta från Lund, tog över ledningen och varje förändring syftade till samma sak: att göra skolan, och därmed ungdomarna, mer svenska till språk och kultur.

Detta är en av de mest dramatiska perioderna i skolans tidiga historia.

★ Sida 14 – 1700-talet: Rektorer, trädgårdar och långsam förändring

PowerPoint-text

1700-talet – stabilitet och särpräglade rektorer

- Undervisningen domineras fortsatt av latin, grammatik & retorik
- Flera färgstarka rektorer – särskilt Christian Lunell
- Skolträdgård med hundratals växter anlades
- Kungabesök: drottning Ulrica Eleonora 1717
- Skolan hade 40–60 elever och stark lokal förankring

Talmanus

På 1700-talet växer skolan i stabilitet. Undervisningen är fortfarande starkt präglad av den kyrkliga traditionen: latin, grammatik och retorik dominerar nästan varje skoldag.

Men det är också en tid av färgstarka personligheter. Mest framstår Christian Lunell, som var rektor i nästan 40 år. Han anlade en skolträdgård som blev berömd – en av de allra första i Sverige – med över 200 växtarter och senare ett stort mullbärsprojekt.

Lunell tog emot kungliga gäster, bland annat drottning Ulrica Eleonora, som imponerades av hans trädgård och lät lysa upp den med lampor – en spektakulär händelse på den tiden.

Det är en period där skolan på flera sätt blomstrar, även om undervisningen ännu är konservativ. Men allt detta utgör en direkt bakgrund till den stora förändring som kommer på 1800-talet – och till slut, 1875, grundandet av Söderportgymnasiet.

★ Sida 15 – Läroämnena (1600–1800)

PowerPoint-text

Läroämnena i den tidiga skolan

- Latin dominerade helt – grammatik, retorik, dialektik
- Starkt kyrklig prägel: katekes, bibelläsning, gudstjänstplikt
- Sång och musik viktiga ämnen
- Under 1700-talet införs naturhistoria, geografi & historia
- Undervisning ofta föråldrad, mycket utantilläsning

Talmanus

Undervisningen i den tidiga Kristianstadsskolan var fullständigt dominerad av latin. Eleverna ägnade timme efter timme åt att böja verb, översätta klassiska texter och memorera grammatiken. Kyrkan hade stark kontroll: eleverna var skyldiga att gå i kyrkan, både på högmässa och aftonsång.

Ett av få mer livliga inslag var musiken. Skolan hade regelbundet ett musikaliskt ansvar i Trefaldighetskyrkan, och lärjungarna sjöng vid gudstjänster och högtider. På 1700-talet började undervisningen försiktigt moderniseras. Ämnen som geografi, historia och naturkunskap kom in – men latin behöll sin starka ställning långt in på 1800-talet.

★ Sida 16 – Arbetsförhållanden & skolmiljö

PowerPoint-text

Arbetsförhållanden i trivialskoletiden

- Enkel, kall och trång skolmiljö
- Brist på läromedel & hjälpmedel
- All undervisning samtidigt i samma rum → ”kakafoni”
- Lärarna lågavlönade, ofta fattiga
- Skoldag från kl. 6 på morgonen till kl. 5–6 på kvällen

Talmanus

Skolmiljön kan bäst beskrivas som hård och spartansk. Alla klasser – från de yngsta till de äldsta – satt i samma rum och undervisades samtidigt. Källorna beskriver ett ständigt dån av läsning, övningar och disciplin. En elev berättar hur ”alla fyra klasserna på en gång uppstämde ett förfärligt buller”, blandat med latin, katekes, gråt och ris.

Lärarna hade det inte bättre. Lönerna var låga, ibland utbetalda i natura, och skolan saknade länge grundläggande läromedel. Rektor Lunell fick så sent som 1753 kämpa för att skolan skulle få en enda bibel per klass.

Skoldagen började klockan 6 och varade till 17 eller 18 med långa gudstjänster, böner och repetitioner. Det var en vardag långt ifrån dagens moderna skolmiljö.

★ Sida 17 – Disciplin och ordning

PowerPoint-text

Disciplinen i äldre tid

- Hårda straff: ris, käpp, skamstock, kedja
- Offentliga straff inför klass och kyrka
- Strikta regler om uppförande, språk och klädsel
- Ordningmän bland eleverna övervakade andra
- Vissa rektorer ökända för brutalitet

Talmanus

Disciplinen var brutal i den äldre skolan. Elever kunde straffas med ris, käppslag, bindas vid en skamstock eller tvingas bära en masurklump fastkedjad vid benet.

Även äldre elever satt som ordningmän och rapporterade andras förseelser i en svart bok. Rektorer var ibland ökända – som Blichfeldt på 1600-talet, som misshandlade en elev så hårt att det väckte protester i hela staden.

När Lunell blev rektor vägrade han att låta skolpojkar sjunga vid avrättningar i staden. Han var påverkad av upplysningens humana idéer och var långt före sin tid i sin inställning till skolaga.

Skolaga är en mörk del av skolans historia, men också viktig – den visar hur långt skolväsendet har förändrats.

★ Sida 18 – Lärjungar och elevernas bakgrund

PowerPoint-text

Vem gick i skolan?

- Elevantal 34–82 under 1700-talet
- Elever från prästgårdar och borgarfamiljer dominerade
- Även hantverkare och bönder förekommer
- Ålder 9–21 år – stor spridning
- Många bodde hos rektorn eller i elevrum

Talmanus

Elevantalet i Kristianstad varierade stort. Ibland hade skolan bara ett trettiotal elever, ibland upp mot åttio. De flesta kom från prästfamiljer eller stadens borgerskap, men under 1700-talet börjar fler hantverkarsöner och bönder dyka upp.

Ålderskillnaderna var stora: elever kunde vara allt från 9 till 21 år. De yngsta lärde sig läsa och skriva – de äldsta förberedde sig för universitet. Många bodde dessutom hos rektorn; det

var hans skyldighet att erbjuda kost och logi. I protokollet står det hur rektorns hustru fick ordna mat åt 11–12 pojkar medan hennes man undervisade dem.

★ Sida 19 – Ekonomi, stipendier & försörjning

PowerPoint-text

Ekonomi i skolan

- Elevers försörjning via sockengång/discentering
- Intäkter från sång vid bröllop & begravningar
- Donationer från adel & förmögna familjer
- Fattiga elever fick mat & logi hos borgare
- Stipendier utvecklades under 1600–1700-talet

Talmanus

Ekonomi i skolan var konstant pressad. En stor del av lärarnas och elevernas försörjning kom från så kallad **sockengång** – elever gick runt i staden och sjöng vid högtider, från Lucianatten till Mårtensmessa, och fick pengar eller mat i gengäld.

En annan viktig inkomst var sång vid bröllop och begravningar. Protokollet berättar hur rektor kunde ta hälften av de pengar som eleverna tjänade – en gammal praxis som levde kvar långt in på 1700-talet.

Stipendier spelade också stor roll. Flera donationer från adelsfamiljer – till exempel Brahe och Ramel – gav årliga räntor som finansierade fattiga elevers studier. Vissa stipendier fanns kvar ända in på 1900-talet.

Skolan lånade ibland pengar till stadens invånare, vilket ledde till förluster när lånen inte återbetalades. Originalhandlingar försvann, donationer tappades bort, och ekonomi var ofta kaotisk.

Men trots allt höll sig verksamheten vid liv. Detta försörjningssystem bar skolan fram ända fram till 1800-talets modernisering och senare till grundandet av Söderportgymnasiet.

★ Sida 20 – Rektor Per Johan Böklin (1820–1850-tal)

PowerPoint-text

Rektor Per Johan Böklin – skolans förnyare

- Rektor 1832–1850-tal, lärd, social och praktiskt lagd
- Central gestalt i stadens kulturliv
- Umgicks med Fredrika Bremer & stadens liberaler

- Engagerad i skolfrågor: folkskola, undervisningsreform, skolbyggnader
- Drivande kraft bakom Hertig Carls skola (invigd 1835)

Talmanus

När vi kliver in i 1800-talet förändras Kristianstads skolhistoria – och en av huvudpersonerna heter **Per Johan Böklin**.

Han var inte bara rektor – han hade en ledande ställning i stadens kulturliv. Han ingick i litterära kretsar, umgicks med borgerskapet och var vän med Fredrika Bremer. Böklin var en typisk 1800-talsbildare: bildad, kulturellt engagerad och samtidigt praktiskt lagd.

Han drev på utvecklingen av undervisningen och av skolbyggnader. Det var Böklin som tog strid för bättre lokaler, som organiserade skolinsamlingar och som till slut fick igenom att Kristianstad skulle få en ny skolbyggnad – det som senare blev **Hertig Carls skola**.

Böklin var allmänt älskad, särskilt eftersom han sällan använde käppen men höll ordning ändå. Han var också känd för sin omsorg om fattiga elever. Här möter vi en komplex men imponerande rektor – och en av de viktigaste länkarna mellan äldre tiders trivialskola och det moderna läroverket.

★ Sida 21 – Bygget av Hertig Carls skola (1835)

PowerPoint-text

Hertig Carls skola – ny epok för lärdomsskolan (1835)

- Gamla lokaler utdömda – trångt, fuktigt, ohälsosamt
- Stadens borgerskap samlar in pengar
- Ny skolbyggnad invigs 3 maj 1835
- Stort samhällsevent: procession, högtidstal, musik
- Böklin skrev skolans invigningshymn

Talmanus

På 1830-talet var de gamla lokalerna så dåliga att de beskrevs som "outhärdliga".

Borgerskapet engagerade sig till slut – en stor skolinsamlingsförening bildades, och hela staden bidrog.

Den 3 maj 1835 invigdes den nya byggnaden: **Hertig Carls skola**. Invigningen blev en festdag för hela Kristianstad. Elever, lärare, borgare, präster och militärer deltog i en högtidlig procession från ridhuset till den nya skolan. Böklin skrev till och med den officiella invigningshymnen.

Byggnaden var modern för sin tid: auditorium, flera klassrum, rektorsbostad och lärosal för både läroverket och folkskolan. Detta blev startskottet för den skolmiljö som framöver skulle utvecklas till dagens Söderportgymnasium.

★ Sida 22 – Böklins pedagogiska idéer och reformer

PowerPoint-text

Böklin som skolreformerare

- Försvarare av upplysningens ideal
- Ville ha bred och modern medborgarbildning
- Kritisk mot privatundervisning och ojämlikhet
- Stödde folkskolans införande 1842
- Introducerade apologistik och realämnena

Talmanus

Böklin tillhörde skolans moderna reformriktning. Han stod för upplysningens bildningsideal – kunskap var inte bara till för de rika eller för prästerskapet. Han kritiserade privatlektioner och ville att alla barn, oavsett bakgrund, skulle få lika utbildning.

När folkskolestadgan kom 1842 var Böklin en av de lokala drivkrafterna som såg till att det blev verklighet i Kristianstad. Under hans ledning infördes också apologistik, mer praktiskt orienterade kunskapsämnen och bredare undervisning i samhällskunskap och moderna språk.

Kort sagt: Böklin moderniserade skolan innan moderniseringen ens hade officiellt börjat.

★ Sida 23 – Elevlivet: berättelsen om Laurin

PowerPoint-text

En elevs vardag på 1830-talet – Nils Laurin

- En 12-årig fattig pojke från Hästveda börjar i skolan
- Bodde i trånga, kalla rum med andra elever
- Arbetade för mat: tiggde kostdagar, utförde sysslor
- Ofta hungrig, frusen, sjuk – men studiebegåvad
- Fick stöd av rektor Böklin & klarade skolan

Talmanus

För att förstå hur livet såg ut för en fattig elev på 1830-talet berättas historien om **Nils Laurin**, en 12-årig pojke som lämnar sin hemby i Hästveda för att börja i Kristianstads lärdomsskola.

Hans första boende var ett kallt, fuktigt rum på Västra Smalgatan, där väggarna droppade av fukt. Han fick ofta gå hungrig – mat kunde bara fås vid vissa dagar då elever tiggde så kallade "kostdagar" hos stadens familjer. Rektor Böklin försökte hjälpa honom, men systemet var hårt.

Laurin beskriver hur han ofta fick gå hungrig och frös. Han delade sängplats med andra pojkar i trånga rum, och disciplinen var hård – risstraff, örfilar och offentlig skam var vardag.

Men Laurin fortsatte. Han studerade, han kämpade, och han överlevde. Böklin såg hans begåvning och stöttade honom. Så småningom fick Laurin en lärartjänst och blev själv en viktig person i skolan.

Denna berättelse är ett starkt exempel på kontrasten mellan historiska skolors hårda villkor och elevengagemanget vi ser idag.

★ Sida 24 – Omorganisation och väg mot modern skola (1840–1860)

PowerPoint-text

Lärdomsskolan moderniseras (1840–60)

- Nya läroverkssystemet: 8 klasser, ämneslärare & två nivåer
- Realämnen växer: matematik, naturkunskap, moderna språk
- Elevantalet ökar → lokaler byggs om
- Disciplinen fortfarande hård, men pedagogiken moderniseras
- Simonsson & Billing centrala namn i perioden

Talmanus

Under 1840- och 1850-talen sker stora förändringar i skolväsendet. Det nya läroverkssystemet införs – med åtta klasser, ämneslärare och en tydlig uppdelning mellan latinlinjen och realinjen. Detta är början på det moderna svenska gymnasiet.

Genom ett kungligt brev den 20 mars 1858 blev skolan ett högre elementarläroverk.

Skolan växer kraftigt. När rektor Simonsson avgår 1861 finns 15 lärare och omkring 200 elever. Detta tvingar fram nya lokaler och ombyggnationer.

Samtidigt är disciplinen fortfarande hård. Biskop Billing berättar senare hur han som elev i 1850-talets Kristianstad ofta såg ris och käppar användas i klassrummen. Men undervisningen förändras: realämnen, matematik, geografi, zoologi och moderna språk blir allt viktigare, och sträng lärdomspedagogik blandas nu med ett försiktigt intåg av moderna idéer.

Detta är den sista fasen innan 1875 – året då ett helt nytt kapitel öppnas:

Söderportgymnasiet.

★ Sida 25 – Disciplinen mjuknar (1850–1900)

PowerPoint-text

Från ris och skamstraff till modern disciplin (1850–1900)

- Tidigare: hårda straff, ris, skamstock, örfilar
- 1856: hårda kroppsstraff förbjöds i skolan
- 1905: aga bara tillåtet i lägre klasser
- Liberala idéer → större fokus på uppfostran istället för straff
- Övergångsperiod med blandade synsätt

Talmanus

I mitten av 1800-talet börjar en dramatisk förändring: skolans disciplin går från fysiska straff till fostran och pedagogik. Tidigare var ris, aga och offentliga bestraffningar norm.

Men nu bryter liberalismen igenom. Redan 1856 förbjöds hårda kroppsstraff i skolan. År 1905 var aga bara tillåtet i de lägsta klasserna. Förändringen mötte motstånd – flera äldre lärare hade svårt att anpassa sig. Frans G. Bengtsson, som elev 1904–1912, beskriver hur rottingen och örfilar ännu förekom – men utan uppståndelse.

Det var en lång övergångsperiod – men en avgörande sådan.

★ Sida 26 – Samuel Gustaf Cavallin – en humanist i klassrummen (1860-tal)

PowerPoint-text

Rektor S.G. Cavallin – livets man, inte doktrinernas

- Lektor från 1859, rektor efter Simonsson
- Populär, humoristisk och pedagogiskt skicklig
- Förstod eleverna – mildare disciplin
- Stort inflytande över skolans 1860-tal

Talmanus

Efter de stränga rektorerna Simonsson och Billing får skolan en ny typ av ledare: **Samuel Gustaf Cavallin**. Han var varm, humoristisk och levande – inte en man av doktriner. Hans elev C.O. Arcadius beskriver honom som en pedagog som brydde sig mer om förståelse än om utantillkunskap.

Cavallin administrerade skolan skickligt och var uppskattad även av högre myndigheter. Han grundade också skolans naturalhistoriska museum och drev igenom flera moderniseringar.

Under hans ledning mildrades skolmiljön – fortfarande gammaldags, men mer mänsklig.

★ Sida 27 – Elevlivet på 1860-talet

PowerPoint-text

Elevmiljö 1860-talet

- Skolan låg vid kyrkan – trångt, mörkt och kallt
- 6 klasser delade utrymme i undervåningen
- Elever levde fattigt; många hyrde in sig i små rum
- Idrott, gymnastik och moderna läroformer saknas helt
- Stark hierarki & pennialism

Talmanus

Dåtidens vardag liknar inte dagens skola. Elever sov i små, kalla rum, delade bäddar och slet med mat och ved. Klassrummen var trånga, kalla och stank av fukt. De lägre klasserna satt på hårda bänkar, de äldre på stolar – bara det markerade rang.

Pennialismen var utbredd. Äldre elever dominerade yngre, elevsamhället var strikt organiserat och ordningsregler präglar allt. Gymnastiksal saknades – övningar skedde i staden eller utomhus. Idrott som ämne fanns nästan inte.

Ändå utvecklades skolan långsamt mot modernitet.

★ Sida 28 – Den första studentexamen i Kristianstad (1864)

PowerPoint-text

Kristianstads första studentexamen (1864)

- Införd genom 1864 års stadga
- Stränga krav, skriftliga prov 25–28 april
- Förhör i latin, franska, matematik, historia m.m.
- Examinatorer från universiteten
- Stor press på elever och lärare

Talmanus

1864 hålls för första gången i Kristianstads historia – och en av de tidigaste i landet – den moderna studentexamen. Det var en rigorös process. Elever skrev prov i fyra dagar, med uppgifter skickade direkt från universitetskanslern. Lärarna visste inte ens i förväg vad som skulle komma.

Efter de skriftliga proven följde muntliga förhör 13–14 juni. Universitetslärare reste till staden för att examinera. Examen var inte en publik festlighet som senare, utan en allvarlig och pressande prövning.

Pressen var enorm. En elev som missade att lämna in ett matematiskt arbete uteslöts från muntan. Ändå blev studentexamen en symbol för skolans modernisering – en övergång från trivialskola till ett fullvärdigt läroverk.

★ **Sida 29 – Del 2 – ”Söderport växer fram – tradition, kultur och förändring”**
Årtal: 1875–1968

★ **Sida 30 – Ny skolbyggnad 1875 – Söderports direkta födelsepunkt**

PowerPoint-text

1875 – det nya läroverket står klart vid Söderport

- Elevantalet växte → Hertig Carls skola räckte inte
- 1871 beslut: ny skolbyggnad söder om residenset
- Arkitekt J.A. Haverman
- Stor tegelbyggnad med aula/bönsal, 11 klassrum & specialrum
- Rektorsbostad, laboratorier, gymnastiksal och klocktorn
- Dimensionerad för ca 300 elever – idag har vi haft upp mot 1300

Talmanus

Vid 1870-talets början hade Hertig Carls skola spelat ut sin roll. Elevantalet hade vuxit så kraftigt att man undervisade i Rådhuset, Flickskolan, skjutstallsbyggnaden och lärarbostäder. Den gamla byggnaden var för trång och ohälsosam.

1871 fattas beslut om en helt ny skolbyggnad, på de två sydligaste tomterna söder om residenset – exakt där Söderportgymnasiet ligger idag. Arkitekt J.A. Haverman ritade ett stort, symmetriskt läroverkshus i gul tegelarkitektur, med två våningar, hög sockelvåning, bönsal/aula, 11 klassrum, specialrum, gymnastiksal, rektorsbostad och – inte minst – ett klocktorn.

Byggnaden dimensionerades för ungefär 300 elever. Det var svårt att föreställa sig att man hundra år senare skulle behöva ta emot över 1 200–1 300 elever i samma byggnad.

Den 10 december 1875 invigdes huset med stor pompa. Processioner, högtidstal och musik fyllde dagen – och det är den här invigningen vi firar när vi talar om Söderportgymnasiets 150 år.

★ **Sida 31 – Bild.** Tidig bild på Högre Allmänna Läroverket i Kristianstad

★ **Sida 32 – Bild.** Aula/Bönsal (personalrum vån 2 och konferensrum vån 3 idag, 2025)

★ **Sida 33 – Bild.** Tidigt fotografi på Högre Allmänna Läroverket i Kristianstad

★ **Sida 34 – 1878–1917: "En klassicitetens högborg"**

PowerPoint-text

1878–1917 – en klassicitetens och traditionens era

- Högre Allmänna Läroverket i Kristianstad
- Latinlinjen dominerar – stark klassisk profil
- Reallinjen begränsas → skolan uppfattas som konservativ
- Huset vid Söderport etableras som "läroverksbyggnaden"
- Känd rektor: Nils Ehrenberg

Talmanus

Efter 1875 års invigning går skolan in i en klassisk storhetstid. Från 1878 bär den namnet Högre Allmänna Läroverket i Kristianstad och blir snabbt känd för sin klassiska profil.

Latinlinjen dominerar, reallinjerna hålls tillbaka. I nationella jämförelser framstår Kristianstad som en av rikets mest "klassiska" skolor, där latin, grekiska och antikens kultur fortfarande är skolans hjärta.

Det är också nu som huset vid Söderport – den byggnad vi står i idag – på allvar etableras som stadens läroverksbyggnad. Här formar rektorer som Nils Ehrenberg generationer av elever i klassisk bildning, samtidigt som staden växer runtomkring.

Samtidigt börjar det under ytan byggas upp ett tryck på modernisering: reallinjer, naturvetenskap och nya undervisningsformer väntar runt hörnet.

★ **Sida 35 – Nils Ehrenberg – läroverkets legend**

PowerPoint-text

Nils Ehrenberg – en epok av klassisk bildning

- Rektor & lärare i nästan 50 år
- Bar huset vid Söderport genom dess första decennier
- Stark förespråkare för klassiska språk
- Känd för sin karisma, skärpa och humanism
- Avslutade sin tjänst 1906 vid 73 års ålder

Talmanus

Nils Ehrenberg är på många sätt den förste riktigt stora rektorsgestalten i huset vid Söderport. Han tjänstgör i nära ett halvt sekel, varav 28 år som rektor, och följer byggnaden från dess första stapplande år till dess att den blivit ett etablerat läroverk.

Han älskade latin och grekiska och såg huset som ett tempel för klassisk bildning. Men samtidigt beskriver eleverna honom som varm, personlig och rättvis. Det är under hans tid

som många av de traditioner som skulle leva kvar långt in på 1900-talet etableras – morgonsamlingar, akademiska högtider, och känslan av skolan som en egen värld.

När Ehrenberg slutar 1906 – motvilligt, vid 73 års ålder – lämnar han efter sig en skola djupt präglad av klassicism men redo för nästa moderniseringsvåg.

★ Sida 36 – Kollegiet kring sekelskiftet 1900 – ”de lärda männens tid”

PowerPoint-text

Kollegiet ca 1890–1920

- Klassisk humanism + framväxande realämnen
- Profiler: Dalsjö, Wahlstedt, Wenster, Malmberg m.fl.
- Flera byggde upp skolans naturhistoriska och språkliga samlingar
- Lärarna centrala i stadens kulturliv
- Stark kollegial tradition – ”läroverkets ryggrad”

Talmanus

Kring sekelskiftet 1900 befolkas huset vid Söderport av ett kollegium som andas både tradition och vetenskaplig tyngd. Här finns klassicitetens väktare – grekiskläraren Dalsjö, latinisterna, retorikerna – men också de naturvetare som bygger upp skolans laboratorier och samlingar som senare ska flyttas till de nya institutionerna.

Lärarna är mer än bara lärare; de är kulturpersonligheter i staden. De skriver i lokaltidningen, håller föredrag, driver föreningar, och deras auktoritet sträcker sig långt utanför klassrummen. Kollegiet är skolans ryggrad, och dess sätt att se på bildning präglar eleverna som senare blir författare, akademiker, politiker – och i vissa fall själva lärare vid Söderport.

★ Sida 37 – Musikdirektör Kemner och elevlivet kring 1900

PowerPoint-text

Musikdirektör Per Henrik Kemner

- Skolans första musikdirektör (ca 1870–1906)
- Färgade generationer med sång & disciplin
- Excentrisk, älskad och fruktad
- Fostrade bl.a. Sigge Wulff (känd pop- & varietésångare)

Talmanus

En av skolans minnesvärda profiler var musikdirektör Per Henrik Kemner – en blandning av drillsergeant och konstnär. Han väckte elever klockan fyra på morgonen, ringde på dörrar och röt: ”Ingen pojke är i musiksalen!” – för att sedan konstatera att han själv råkat försova sig. Samtidigt var han en fenomenal sångpedagog. Bland hans elever fanns den tidiga varietésångaren Sigge Wulff, som fick sin första sångutbildning just på läroverket. Detta är en av de där underbara detaljerna som visar hur Söderports historia inte bara är akademi – utan

också kultur, personlighet och berättelser.

★ Sida 38 – ”En ny tid bryter in” – Rektor Bengt Jison Bergqvist (ca 1900–1905)

PowerPoint-text

Reformatorn Bergqvist – första moderniseringsvågen

- Rektor i början av 1900-talet
- Införde elinstallationer & moderna ringledningar. Telefon på rektorsexpeditionen.
- Byggde ut rektorsflygel, fysik- och kemisalar
- Gjorde huset mer funktionellt för växande elevantal
- Första steget mot 1900-talets stora tillbyggnader

Talmanus

Med Bengt Jison Bergqvist som rektor kommer den första riktigt tydliga moderniseringsvågen i huset vid Söderport.

Under hans tid får skolan elektrisk ringledning och telefon, nya glasdörrar och förbättrade kommunikationer internt. Fysik och kemi får tydligare plats, med särskilda lärosalar och laboratorier. Rektorsflygeln byggs ut, biblioteket får bättre lokaler och huset anpassas för ett växande elevantal.

Bergqvist lägger därmed en grund som senare rektorer och byggnadskommittéer ska bygga vidare på – inte minst när de naturvetenskapliga institutionerna flyttar ut i särskilda byggnader på 1930- och 50-talen.

★ Sida 39 – ”Glasfönstren i stora trapphallen (1905)”

PowerPoint-text

Glasfönstren i stora trapphallen (1905)

- Rektor Bergqvists sista större insats innan han lämnade Kristianstad.
- Finansierades genom föreläsningar med skioptikonbilder.
- Beställda från firma Vogel i Stockholm och installerade 1905.
- Beskrevs som ”en synnerlig prydnad för läroverkshuset”.
- Överlevde märkligt nog läroverksbranden den 20 april 1959.

Talmanus

Glasfönstren kom till genom en av rektor Bergqvists sista stora insatser innan han lämnade Kristianstad. Han höll föreläsningar med skioptikonbilder (tidig form av bildvisning) för att samla in pengar.

Med hjälp av insamlade medel beställdes glasfönstren från firma Vogel i Stockholm. De installerades och stod färdiga år 1905, på plats i skolans stora trappuppgång.

Fönstren beskrevs som "en synnerlig prydnad för läroverkshuset". De fick en framträdande roll i skolans inre miljö och betraktades som ett konstnärligt och kulturellt tillskott.

Vid den förödande läroverksbranden 20 april 1959 skadades stora delar av byggnaden. Glasfönstren – trots sin utsatta placering – blev märkvärdigt nog oskadade och finns kvar än idag.

★ Sida 40 – Nils Waldemar Ekedahl, Rektor 1904–1917

PowerPoint-text

Nils Waldemar Ekedahl Rektor 1904–1917

- Fil.dr i historia och filosofi.
- Läromedelsförfattare.
- En av de mest akademiskt profilerade rektorerna i skolans historia.
- Ledde skolan under en tid då flickor började närma sig studentexamen (privatister 1907).
- År 1915, tillbyggnad tredje våningen, nytt uppvärmningssystem och elektrisk belysning installerades.

Talmanus

Respekterad och älskad. Beskrivs av Johan Erre, studentexamen 1915, som en av skolans noblaste gestalter och kunnigaste undervisaren. I disciplinfall så vädjade han till pojkens bättre, för det mesta med gott resultat, och ansågs nog lite blödig. Han huvudlinje beskriver Johan Erre som "Vi ska försöka förstå varandra".

Ekedahl ledde ansökan och tillbyggnad av skolan och 1915 hade tredje våningen tillkommit. Dessutom byttes uppvärmningssystemet ut och elektrisk belysning installerades.

Ekedahl hade många engagemang. Studierektor på Flickskolan (elementarläroverk för flickor) 1904–17, föreståndare för småskoleseminariet där 1904–17. Han var inspektor, tillhörde stadsfullmäktige i Kristianstad 1905–17, ledamot av Kristianstads läns landsting 1915–17 och hedersledamot av Kristianstads, Smålands och Malmö nationer i Lund. Han författade historiska uppsatser samt läse- och läroböcker.

★ Sida 41 – Flickornas entré

Powerpointtext

Flickornas entré – En skola förändras (1890–1928)

- 1890: första kvinnliga läraren (Emilia Lönblad)
- 1907: första flickorna tar studenten som privatister
- 1923: flickor antas som ordinarie elever
- 1928: officiellt samundervisande läroverk

Talmanus

När läroverket byggdes 1875 var det självklart att detta var en pojkskola.

Allt – strukturen, traditionerna, disciplinen – var formade av en tid då kunskap, högre studier och medborgarskap sågs som något som gällde män.

Men förändringen var på väg.

Redan 1890 anställdes skolans första kvinnliga lärare, Emilia Lönblad. Hon blev en symbol för något nytt – även om hon bara stannade en termin.

1907 tog de första flickorna studenten här som privatister. De hade inte ens rätt att gå i klasserna – ändå klarade de examen. De tvingades studera hemma, på kvällar, med manliga lärare och lånade böcker. Men de bröt mark.

1923 kom det verkliga genombrottet: flickor antogs för första gången som ordinarie elever. Det var ett historiskt steg – både för staden och för skolan.

Och 1928 blev läroverket en officiellt samundervisande skola.

Det var inte bara ett beslut. Det var ett paradigmskifte.

1966-67 var omkring hälften av läroverkets elever flickor samtidigt var drygt en tredjedel av lärarna kvinnor.

Flickornas entré förändrade kulturen, elevgruppen, undervisningen – hela skolans själ. Det var ett av de största stegen mot det Söderport vi känner idag.

★ Sida 42 – Branden 1959 – slutet på en epok och början på en ny

PowerPoint-text

Läroverksbranden 20 april 1959

- Börjar kl. 14.50 – gnistor från svetsningsarbete i källaren
- Elden sprider sig via gamla värmetrummor upp till vinden
- Hela vindsvåningen, aulan och västra delen förstörs
- Det gamla klocktornet rasar
- Stort räddningsarbete – böcker och instrument bärs ut
- Undervisningen återupptas redan 22 april i provisoriska lokaler
- Starten på omfattande om- och tillbyggnad 1959–1962

Talmanus

Den 20 april 1959, strax före klockan tre på eftermiddagen, bryter en eldsvåda ut i huvudbyggnaden vid Söderport. Orsaken är så vardaglig att den blir nästan symbolisk: gnistor från svetsningsarbete i källarplanet som letar sig in i gamla värmetrummor.

Elden följer kanalisationen upp till vindsvåningen. Den gamla taktäckningen med skifferplattor hettas upp, vinden fylls av rök, och snart står hela västra delen i brand. Taket över aulan störtar in, liksom taket över stora delar av vinden.

Det historiska klocktornet – skolans signatur sedan 1875 – rasar samman.

Släckningsarbetet pågår hela natten. Rektor, lärare, vaktmästare, elever, frivilliga brandkårer och militär från Norra Skånska regementet bär ut möbler, instrument, böcker och arkivhandlingar. Mycket går förlorat, men mirakulöst mycket räddas.

Redan nästa dag samlas skolstyrelsens arbetsutskott. Behovet av lokaler kartläggs, och det beslutas att undervisningen ska återupptas redan den 22 april – två dagar efter branden – i Kommunala flickskolans aula, i folkskoleseminariets lokaler och i provisoriskt iordningställda klassrum i den del av huset som klarat sig.

Branden markerar slutet på den ursprungliga 1875-byggets epok. Men den blir också startpunkten för en av de mest omfattande om- och tillbyggnaderna i skolans historia – den som skapar det Söderport vi känner idag, med ny aula, restaurerat klocktorn och en helt ny inre struktur.

★ **Sida 43-46 – Bilder från branden**

★ **Sida 47 – Film från branden**

★ **Sida 48 – Athenaeum – Skolans litterära hjärta (1860–1920)**

PowerPoint-text

Athenaeum – en av Sveriges äldsta gymnasieföreningar

- Grundad 1866 i sin rena form
- Litterär och kulturell förening
- Medlemmar skrev poesi, essäer, översättningar
- Kända namn: o Otto Sylwan o Henrik Wanér o Fredrik Böök o Gustaf Hellström o Frans G. Bengtsson
- Föreningen gav ut tidningen Athenaei

Talmanus

Athenaeum var inte vilken skolklubb som helst. Det var en av Sveriges äldsta gymnasieföreningar – en plats där unga män tränades i tal, skrivande, litteratur och kultur. Föreningen startades flera gånger under 1800-talet, men den verkliga historien tar fart 1866, när en grupp elever beslutade att ge föreningen fastare form. De översatte Ovidius, skrev dikter och diskuterade allt från kultur till filosofi. Här växte flera av Kristianstads stora namn fram: – Otto Sylwan, senare professor och litteraturhistoriker – Henrik Wanér, en fattig skomakares son som blev skolans främsta poet – Fredrik Böök, en av Sveriges mest inflytelserika litteraturkritiker – Gustaf Hellström, blivande akademiledamot och världsresenär – Frans G. Bengtsson, författaren till Röde Orm Athenaeum var en plantskola

för intelligens, skrivförmåga – och självförtroende. Det är här Söderports kulturella själ verkligen börjar ta form.

★ Sida 49 – Athenaeums guldålder och stora fest 1900

PowerPoint-text

Festen 1900 – höjdpunkten i Athenaeums historia

- Stort 1800-talsinspirerat skådespel
- I rollerna: Fredrik Böök & Gustaf Hellström
- Fullsatt teater & enorm succé
- Föreningen når nationell ryktbarhet

Talmanus

År 1900 arrangerade Athenaeum den största elevfest som någonsin hållits i Kristianstad. Fredrik Böök var motor i festen, och tillsammans med Gustaf Hellström skapade han en satirisk pjäs med Don Quijote-motiv som framfördes på stadens teater. Publiken älskade det. Tidningarna skrev lyriskt. Det här var krönet på Athenaeums kulturella inflytande – ett bevis på vilken kraft som fanns bland läroverkets elever. Och bara tio år senare skulle en ung Frans G. Bengtsson gå med i föreningen och fortsätta traditionen.

★ Sida 50 – Det sista halvseket (1875–1925) – En skola i förändring

PowerPoint-text

Det sista halvseket före jubileet 1925

- Skolan firar 50 år i huset vid Söderport 1925
- "Mor Ljungberg" & skolans vardagshjältar lyfts fram
- Den första kvinnliga läraren 1890, flickor som privatister från 1907
- 1923 – de första ordinarie flickorna på gymnasiet
- 1864–1925: drygt 1 800 studenter & många realexamina
- Grunden läggs för 1928 års stora omorganisation

Talmanus

När skolan firar 50 år i byggnaden vid Söderport 1925 görs en stor historisk återblick – i princip den första jubileumsskriften. Man summerar då både husets och skolans utveckling.

Där lyfts inte bara rektorer och professorer, utan också vardagens hjältar fram – som vaktmästarinnan "Mor Ljungberg" som i decennier tagit hand om pojkarna, hållit ordning i korridorerna och sett till att livet mellan lektionerna fungerat.

Jubileumsskriften påminner också om att skolan gradvis blivit en miljö för både pojkar och flickor:

- 1890 anställs den första kvinnliga läraren, Emilia Lönblad.
- 1907 tar de första flickorna studenten som privatister.
- 1923 skrivs de första flickorna in som ordinarie elever.

Från 1864 till mitten av 1920-talet har redan över 1 800 studenter tagit examen här, och ett stort antal realexamina har avlagts. Skolan är vid det här laget en etablerad institution – redo för nästa steg: 1928 års stora omorganisation av realskola och gymnasium.

★ Sida 51 – Explosionen i elevantal – 1917–1967

PowerPoint-text

Snabb expansion (1917–1967) – faktiska siffror

- 1917: 381 elever
- 1930-tal: över 600 elever
- 1940-tal: snabbt över 700 och mot slutet över 800
- 1950-tal: 1 000–1 100 elever
- 1960: 1 231 elever, 1962 ca 1 300 elever
- 1864–1962: 3 149 studenter tar examen här
- Realskolan byggs ut, omorganiseras – och avvecklas under 1960-talet
- Grund för delningen i flera gymnasieskolor i Kristianstad

Talmanus

Ser vi på siffrorna blir skolans expansion under 1900-talet nästan svindlande.

- 1917 finns 381 elever.
- Under 1930-talet passerar man 600.
- På 1940-talet går man snabbt över 700 och mot decenniets slut över 800.
- På 1950-talet bryter man igenom 1 000–1 100-gränsen.
- 1960 är 1 231 lärjungar inskrivna, och vid höstterminen 1962 pendlar siffran runt 1 300.

Samtidigt förändras skolformen. 1928 års läroverksstadga gör läroverket till ett ”högre samläroverk”. Realskolan byggs ut i 4-, 5- och 6-åriga linjer, engelska blir första främmande språk efter kriget och särskilda linjer införs under 1950-talet för elever med olika behov.

Men med grundskolereformen och enhetsskolans införande på 1960-talet beslutas att realskolan ska avvecklas. Läroverkets elevmassa och uppdrag blir för stort för ett enda hus vid Söderport. Resultatet blir att verksamheten delas upp – bland annat uppstår Österängsskolan – och Söderport blir så småningom ett renodlat gymnasium.

När man summerar perioden 1864–1962 kan man konstatera att 3 149 studenter tagit sin studentexamen här. Det är dessa generationer som bokstavligen har gått i de korridorer vi rör oss i idag.

★ Sida 52 – ”Från klassicism till modernitet” – Kollegiet 1900–1960

PowerPoint-text

Kollegiet 1900–1960 – mellan läroverk och grundskola

- Följer och genomför 1928 års läroverksstadga
- Bygger ut realskolan: 4-, 5- och 6-åriga linjer

- Inför engelska som första främmande språk 1947/48
- Driver särskilda linjer för elever med olika behov (1950-tal)
- Förbereder övergången till enhetsskolan och grundskolan
- Ledorden: ordning, bildning, ansvar – men också försiktig förnyelse

Talmanus

Kollegiet under 1900-talets första hälft står mitt i skolsystemets stora omvandling.

1928 års läroverksstadga gör läroverket i Kristianstad till ett **högre samläroverk**. Lärarna ska nu inte bara undervisa i klassiska språk, utan också organisera en växande realskola och ett moderniserat gymnasium med allmän linje, reallinje och latinlinje.

Under 1940- och 50-talen utökas realskolan ytterligare. Nya kursplaner, som att **engelska införs som första främmande språk i realskolans högsta klass 1947/48**, blir en konkret förändring i vardagen. Särskilda linjer startas för elever med speciella behov eller inriktningar.

Samtidigt diskuteras skolans framtid intensivt: ska realskolan avvecklas när grundskolan införs? Hur ska man hantera den massiva tillströmningen av elever? Kollegiet får en ny roll – inte bara som kunskapsförmedlare utan som förändringsledare.

Rektorer som Sjövall, Martens och Ohlsson leder lärarkollegiet genom den här tiden. De håller fast vid ledorden **ordning, bildning och ansvar**, men tvingas samtidigt anpassa sig till ett helt nytt skolsystem. Resultatet blir den skola som går in i 1950- och 60-talets stora bygg- och organisationsreformer – och slutligen blir Söderportgymnasiet.

★ Sida 53 – Avslutande syntes – Skolans resa 1860–1968

PowerPoint-text

1860–1968: Från pojkläroverk till modernt gymnasium vid Söderport

- Från latin- och katekescentrerad pojkskola → samundervisande gymnasium
- 1875: ny byggnad vid Söderport – dimensionerad för 300 elever
- 1928: högre samläroverk, utbyggd realskola, flickor fullt integrerade
- 1959: stor brand – gamla aulan och klocktornet försvinner
- 1959–62: om- och tillbyggnad, ny aula, restaurerat klocktorn, nya ämnesrum
- 1960-talet: grundskolereform, realskolan avvecklas, verksamheten delas
- Grunden läggs för dagens Söderportgymnasium – med stark historia i väggarna

Talmanus

Om vi försöker se hela perioden 1860–1968 i ett svep blir det en resa från en liten, manligt dominerad latin- och katekescentrerad skola – till ett modernt, samundervisande gymnasium.

1875 får skolan sin byggnad vid Söderport, med aula, klassrum och klocktorn. Huset är dimensionerat för 300 elever och blir symbolen för högre utbildning i Kristianstad. Här verkar rektorer som Ehrenberg, Bergqvist, Sjövall och Ohlsson; här växer Athenaeum fram, här formas författare, professorer, företagsledare – och tusentals ”vanliga” elever.

1928 års läroverksstadga gör läroverket till ett högre samläroverk med både pojkar och flickor. Realskolan byggs ut och upp emot 1 300 elever fyller huset i början av 1960-talet.

1959 kommer branden som både hotar och öppnar upp. Den gamla aulan försvinner, klocktornet rasar in – men ur askan växer en modern skola fram. 1959–1962 byggs huset om med nya ämnesrum, centrala kapprum, hiss, speciallokaler och en ny samlingssal med 616 platser, ny orgel och konstverk av några av tidens främsta konstnärer. Ett bevarat och återupbyggt klocktorn reser sig åter igen på taket.

När grundskolereformen genomförs under 1960-talet delas verksamheten upp i flera gymnasieskolor. Men Söderportgymnasiet bär vidare traditionen från både Vä, Åhus, Hertig Carls skola och Högre Allmänna Läroverket.

Det är den här långa linjen – från små latinskolor, via brandkatastrofer, jubileer och byggnadsprogram, till dagens skola – som vi firar när vi säger att Söderportgymnasiet fyller 150 år.

★ Sida 54 – Del 3 – Från läroverk till dagens Söderportgymnasium
Årtal: 1968–2025

Del 3

Från läroverk till framtidens Söderport

År 1968–2025

★ Sida 55 – Ny gymnasieskola 1968

PowerPoint-text

1968 – Ny gymnasieskola

- Elevantalet nära 1800
- Österängskolan står klar
- Naturvetenskap & teknik flyttas dit
- Högre Allmänna Läroverket i Kristianstad → Söderportskolan
- Sista året med studentexamen
- Examensfritt gymnasium införs

Talmanus

Läsåret 1967/68 hade Kristianstads gymnasium hela 1800 elever. Detta är också året då en av de största förändringarna i svensk skolhistoria sker:

studentexamen avskaffas och den moderna gymnasieskolan föds.

Hösten 1968 öppnar **Österängskolan**, och de naturvetenskapliga och tekniska linjerna flyttas dit. Söderport fortsätter med humanistiska, samhällsvetenskapliga och ekonomiska studievägar. Den gamla läroverkstraditionen går därmed in i ett helt nytt skede.

Söderport byter identitet och namn – från Högre Allmänna Läroverket i Kristianstad till **Söderportskolan** och under 1970-talet formas det Söderportgymnasium som dagens elever känner igen: en öppen skola med flera program och en bredare elevgrupp än någonsin tidigare.

★ SEKTION 56 – Nya linjer & programstrukturen 1966–1970

PowerPoint-text

1966–1970

- Examensfritt gymnasium
- 3-åriga och 2-åriga linjer
- Humanistisk, samhällsvetenskaplig, ekonomisk
- Fackskola + social/handel/distribution

Talmanus

Redan 1966/67 införs det examensfria gymnasiet med en ny typ av linjesystem.

Nu erbjuds både treåriga och tvååriga linjer:

- Humanistisk
- Samhällsvetenskaplig
- Ekonomisk

Utöver dessa fanns tvååriga sociala-, handels- och distributionslinjer samt fackskolan. Det är denna reform som lägger grunden för hela den moderna gymnasieskolans struktur.

★ SEKTION 57 – 1990-talet: Ett nytt gymnasielandskap

PowerPoint-text

1990-talet

- Många nya gymnasieskolor
- Christian IV-skolan (1995/96)
- Wendesskolan (1996/97)
- Milnerskolan & Önnestadsgymnasiet (1999)
- Söderport blir en del av ett stort kommunalt utbud

Talmanus

Under 1990-talet förändras Kristianstads gymnasielandskap dramatiskt. Flera nya skolor öppnar:

- **Christian IV-skolan** 1995/96
- **Wendesskolan** 1996/97
- **Milnerskolan och Önnestadsgymnasiet** 1999

Vid millennieskiftet finns **sex gymnasieskolor** i kommunen. Söderport går från att ha varit stadens ENDA gymnasieskola till att bli en del av ett större, differentierat utbud.

Detta innebär både konkurrens — och möjligheten att bygga en tydlig egen profil.

★ SEKTION 58 – Söderports profiler: Europaklass & SP-NV

PowerPoint-text

Profileringar (1995–1997)

- Europaklass
- Studieresor i Europa
- Undervisning i tyska/franska i flera ämnen
- SP–NV: tidig miljöprofil
- Tvärvetenskapligt arbetssätt

Talmanus

Söderport tar under 1990-talet ledningen inom internationella och tvärvetenskapliga arbetssätt.

1995/96 startar Europaklassen — med Europakunskap, studiebesök, språkfördjupning och ett tydligt kulturellt perspektiv.

Året därpå, 1996/97, skapas den lokala grenen SP–NV, där samhällsvetenskap kombineras med naturvetenskap. Detta var före sin tid med sin tydliga miljöprofil.

Söderport skapar här en identitet präglad av omvärldsanalys, språk och global förståelse.

★ SEKTION 59 – GY2000 och IB-programmets start

PowerPoint-text

År 2000 – Ny gymnasieskola

- GY2000 reformen
- Handels- och administrationsprogrammet
- Samhällsvetenskapsprogrammet
- Naturvetenskapsprogrammet
- IB-programmet startar (pre-IB + 2 år)

Talmanus

Inför år 2000 genomförs en ny gymnasireform — GY2000 — och Söderport formar en modern och bred utbildningsmiljö.

Här erbjuds:

- Handel och administration
- Samhällsvetenskap (ekonomi, samhällsvetenskap, språk)
- Naturvetenskap (natur & miljövetenskap)
- IB – International Baccalaureate

IB-programmet startar 2000 med en pre-IB-klass på 28 elever. Det är en historisk händelse: nu skrivs åter internationella prov som skickas ut för extern rättning — precis som 100 år tidigare vid studentexamen.

IB-medför en ny global identitet för skolan.

★ SEKTION 60 – 2000–2025: Dagens Söderport

PowerPoint-text

2000–2025

- Modernisering & ombyggnad
- Program: NA, SA, EK, FS, VO, BF, IB
- NIU-idrott
- FN-skola
- Hjärna – Hjärta – Hälsa
- 150-årsjubileum

Talmanus

Under 2000-talet moderniseras skolbyggnaden. Fysikinstitutionen återfår sin ursprungliga placering, nya laboratorier byggs och lokalerna anpassas till en modern undervisning.

Programutbudet växer — idag finns NA, SA, EK, FS, VO, BF och IB. NIU-idrotterna stärker skolans profil.

2007 blir Söderport certifierad FN-skola, som en fortsättning på sin långa tradition av internationellt engagemang och samhällsfokus.

Värdeorden **Hjärna – Hjärta – Hälsa** genomsyrar skolans identitet och binder samman bildning, mänsklighet och välmående.

När Söderport nu firar 150 år är det en skola med starka rötter, tydligt uppdrag och stadig blick mot framtiden.

★ Sida 61 – Söderport idag

Idag är Söderport en modern gymnasieskola med höga resultat, starka program och en stolthet som märks så fort man kliver in genom dörren.

Vi har drivna elever, engagerade lärare och en levande skolkultur.

Men framför allt:

Vi har en själ som är lika stark nu som då.

★ Sida 62 – Söderport imorgon

Framtiden kommer att kräva mod, nytänkande och kompetens.

Men Söderport har alltid varit bra på att anpassa sig. Från latinundervisning till AI – skolan har följt utvecklingen och ibland lett den.

Vi går mot framtiden, hand i hand med våra ledord:

Hjärna. Hjärta. Hälsa.

★ Sida 63 – 150 år av människor, berättelser och bildning

Talmanus:

När vi ser tillbaka på Söderports historia är det lätt att fastna i byggnader, reformer och årtal. Men Söderport har aldrig bara varit en plats.

Det som burit skolan genom 150 år är människorna – eleverna, lärarna, rektorerna, berättelserna. Det är kulturföreningar som Athenaeum, våra elever som format självförtroende, lärare som tände gnistor och rektorer som bar skolan med både hjärna och hjärta.

Söderport är ett arv. Inte ett statiskt arv – utan ett som levt, förändrats och formats av varje generation som gått genom porten.

Och nu lämnar vi stafettpinnen vidare till framtiden.

★ Sida 64-68 – Fotografier på skolan (2024-2025) samt jubileumsloggan.

